

VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ SKYRIMO VILNIAUS MIESTO ISTORIJS TYRĖJŲ STIPENDIJOMS ATASKAITA*

2025 sausio 10 d.
Vilnius

Sutarties data ir numeris: 2024-05-08 Nr. A291-1753/24

Ataskaitos pildymo data: 2025 sausio 10 d.

I. Atlikti Vilniaus miesto savivaldybės istorijos mokslo tyrimai, už kuriuos buvo skirta stipendija *(teksto apimtis iki 15 puslapių) (pridedama atlikto tyrimo elektroninė kopija).*

Vilniaus grafikos meno centro dailėtyrininkų ir parodų kuratorių duetas Jurga Minčinauskienė ir Kristina Kleponytė-Šemeškieienė 2024 m., gavę Vilniaus savivaldybės stipendiją, kryptingai tęsė Lietuvos vaizduojamojo meno tyrimus – grafikos meno raidą nuo XX a. vidurio iki šių dienų. Šiuo periodu tyrėme institucinę Vilniaus grafikos meno centro veiklą ir tiesioginį jo indėlį į lietuvių grafikos meno vystymąsi nuo pirmųjų Vilniuje įkurtų eksperimentinių grafikos dirbtuvių (1958–1990) iki šiandieną sėkmingai veikiančio daugiafunkcinio centro veiklos, taip pat rinkome informaciją, skirtą apibendrinti grafikos bendruomenės kūrybinę ir socialinę veiklą Lietuvoje ir už jos ribų. Atliekamo tyrimo pagrindu rengėme ir teberengiame medžiagą parodai bei išsamiam leidiniui – juos visuomenei numatyta pristatyti 2025 m. žiemą.

Stipendijos paraiškoje minėjome, jog pagrindinė atliekamo tyrimo ašis – institucinis aspektas – tai 1958 m. Vilniuje įkurtos pirmosios eksperimentinės grafikos dirbtuvės Grybo g., kurios po Nepriklausomybės atgavimo tapo akstinu įsteigti profesionalų Vilniaus grafikos meno centrą (VGMC), veikiantį ir šiandieną. Grafikos menininkus sunku įsivaizduoti be šiai dailės sričiai būtinų kūrybos sąlygų – techninės bazės. Tiek dirbtuvės Grybo g., tiek VGMC ne tik atliepė menininkams gyvybiškai svarbų kūrybinės erdvės poreikį, bet buvo dėkinga sociokultūrinė terpė, formavusi bendruomenę, stiprinusi jos narių tarpusavio ryšius, dariusi įtaką aktyviai visuomeninei veiklai ir netgi individualiems meniniams pasirinkimams.

Šis tyrimas aprėpė aktualias temas, kaip antai: 1) darbas ir kūrybos sąlygos bendrose dirbtuvėse – jų atsiradimas ir kaita; 2) technologinių grafikos naujovių įsitvirtinimas ir suklestėjimas (aptariamas pvz. litografijos išpopuliarėjimas, priežastys ir pan.); 3) kūrybinės kryptys ir stiliai; 4) bendruomenės tarpusavio ryšiai, bendravimas su užsienio šalių kūrėjais ir išėvija; 5) Lietuvos grafikų dalyvavimas vietiniuose ir tarptautiniuose renginiuose; 6) bendruomenės laisvalaikis, visuomeninis ir socialinis gyvenimas ir kt.

Taikant menotyrinius metodus, atliekamo tyrimo metu, buvo peržiūrėti, surinkti, susisteminti ir aptarti šaltiniai: 1. Archyvai: instituciniai ir privatūs; kaip atskirą ir itin vertingą tyrimo objektą išskirtume tiriamąjį vizitą Taline, Estijoje. 2. Bibliografija, susijusi su nagrinėjama tema; 3. Interviu su kultūros lauko atstovais.

1. Archyvai. Tyrimo metu peržiūrėta ir susistemina archyvinė, dokumentinė ir meninė medžiaga, saugoma instituciniuose archyvuose ir privačiose kolekcijose. Iširta ir toliau tęsiama privačiose kolekcijose saugomų meno kūrinių, fotografijų ir dokumentų peržiūra. Pvz. per šį laikotarpį surinkta apie 60-ties menininkų fotoarchyvas, apimantis dailės klasikų kolekcijas (Juozo Galkaus, Broniaus Leonavičiaus, Petro Repšio, Valių šeimos archyvai) ir kt. ir šiandieną aktyviai kuriančių menininkų foto dokumentiką. Vykdyti instituciniai archyvų tyrimai Lietuvoje: Lietuvos dailininkų sąjungos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, Lietuvos literatūros ir meno archyvo, Lietuvos centrinio valstybės archyvo, Vilniau universiteto Grafikos kabineto, Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus, Mo muziejaus ir Vilniaus grafiko meno centro. Surinkti vertingi dokumentai – fotografijos, leidiniai, – kurie liudija tiriamo laikotarpio meninio gyvenimo kaitą, meno institucijų veiklą, politinio ir ekonominio gyvenimo realijas, tiesiogiai įtakojusias socialinę ir kultūrinę menininkų būvį.

Itin vertinga tyrimo dalimi laikome institucinių archyvų tyrimą Estijoje. Vizito Taline metu buvo susipažinta su institucinėmis bei privačiomis kolekcijomis, pokalbiai su meno lauko specialistais leido surinkti vertingos informacijos apie regiono grafikos meno raidą, stilistines kryptis ir įtakas nuo XX a. vidurio iki šių dienų. Vizito metu aplankyta: Estijos dailės muziejus, Kumu, eksperimentinės grafikos dirbtuvės Graafika Koda, Estijos dailės akademija, vyko susitikimai su vietos dailėtyrininkais ir menininkais.

2. Bibliografija. Peržiūrėta ir susistemina literatūra ir šaltiniai: monografijos, katalogai, albumai, moksliniai straipsniai ir darbai, straipsnių rinkiniai, parodų apžvalgos etc. XX a. lietuvių grafikai skirtų leidinių nėra daug, tad vykdant tyrimą buvo aktualu apžvelgti esamą bibliografiją, kuri tapo vertingu šaltiniu pasakojant bendruomenės istoriją, nušviečiant aktyvų, dinamišką kelių kartų gyvenimą, liudijant aktualios istorijos momentus, tokius kaip nepriklausomybės laikotarpiu vykusius sudėtingus institucinius virsmus bei tiesioginę jų įtaką tolesniam socialiniam ir kultūriniam menininko būviui. Surinkta bibliografija gelbėjo sklandžiai ir nuosekliai atkurti aptariamo laikotarpio parodinį gyvenimą, kūrybinę menininkų veiklą, aktualijas ir realijas. Bibliografija skirstoma į tris etapus: a) literatūra ir šaltiniai iki 1990 m.; b) nuo 1990 m. iki 2011 m.; c) nuo 2012 m. iki šiandienos. Tokį specifinį chronologinį skirstymą įtakojo istoriniai pokyčiai šalyje, lėmę meno institucijų kaitą, taip pat pasikeitusi Vilniaus grafikos meno centro meninė programa, turėjusi tiesioginės įtakos kultūros lauko specialistų (ir menininkų) požiūriui į VGMC veiklą, neretai, ir į patį grafikos meną.

3. Interviu. Itin vertinga tyrimo dalis – pokalbiai su vietos menininkais ir menotyrininkais bei susitikimai ir diskusijos su Estijos kultūros lauko atstovais. Pokalbių metu buvo sužinota daug naujos arba tikslinta jau žinoma informacija, susijusi su meniniu gyvenimu sovietmečiu ir Nepriklausomybės pradžioje. Menininkai pasidalino vertinga informacija, susijusia su grafikos technologijų raida ir grafikos dirbtuvių viešu gyvenimu ir užkulisiais. Kolegos Estijoje pasidalino vertingomis įžvalgomis apie sovietmečiu vykusius meno procesus, socialinę ir profesinę menininko statusą, Talino grafikos trienalės raidą ir įtaką anuometiniam bei dabartiniam grafikos meno laukui.

Pasitelkus dailėtyrinius metodus, surinkta medžiaga šiuo metu yra sisteminama ir adaptuojama būsimai parodai bei leidiniui apie XX a. II p. – XXI a. Lietuvos grafikos meno istoriją. Lygiagrečiai atliekamiems medžiagos sisteminimo darbams yra rūpinamasi reikalingu dokumentų ir kūrinių skenavimu, fotografavimu, ruošiamasi tekstų redagavimui ir jų vertimui. Vykdoma komunikacija su VGMC instituciniais ir privačiais partneriais dėl kūrinių skolinimo bei panaudojimo leidinyje. Taip pat komunikuojame su kultūrine žiniasklaida dėl informacinės sklaidos. Siekiame, kad galutiniai tyrimo rezultatai ir jų prieinamumas plačiajam visuomenės ratui

būtų pateiktas patrauklia forma bei sudomintų savo srities specialistus, akademinę bendruomenę, meno mylėtojus ir jaunimą.

II. I punkte nurodytų atliktų Vilniaus miesto savivaldybės istorijos mokslo tyrimų reikšmė Vilniaus miesto savivaldybei (teksto apimtis iki 15 puslapių).

Vilniaus grafikos meno centro dailėtyrininkų ir parodų kuratorių duetas Jurga Minčiauskienė ir Kristina Kleponytė-Šemeškieienė yra susitelkęs į XX a. II p. – XXI a. Lietuvos grafikos meno tyrimus, kurių rezultatus pristato grafikų kūrybai skirtuose straipsniuose, monografijose bei parodose Lietuvoje ir svetur. Ši veikla reikšmingai papildo ne tik Lietuvos dailės tyrimų lauką, bet yra svarbi kuriant įvairiapusišką ir konteksto atžvilgiu turtingą Vilniaus miesto kultūrinį gyvenimą, kurio integralia dalimi Vilniaus grafikos meno centras yra nuo pat 2000-ųjų. Lig šiol VGMC įvykdė ne vieną aktualų dailės istorijos tyrimą bei jų pagrindu surengė parodas ir išleido leidinius, kurie sulaukė didelio visuomenės ir dailės profesionalų dėmesio. Tai įrodo VGMC vykdomų tyrimų poreikį bei aktualumą, ne tik tiriant ir išsaugant lig šiol neatrastus menininkų archyvus, tačiau ir *edukuojant* visuomenę. Savo ruožtu VGMC siekia tyrinėti išskirtinius ir neabejotinos meninės vertės turinčius kūrybos pavyzdžius, juos apibendrinti leidiniuose bei parodyti profesionaliose parodose. Tokie tyrimai, kaip XX a. II p. – XXI a. Lietuvos grafikos meno istorijos apžvalga, yra vertingi ne tik viską apibendrinančios dailės istorijos kontekste, tačiau atspindi bei parodo dar vieną Vilniaus miesto kultūrinį sluoksnį, idant beveik kiekvienas tyrime aptariamas ir pristatomas autorius yra Vilniaus gyventojas, miesto, kurio kultūrinė dvasia neabejotinai atsispindi ir pačių dailininkų kūryboje. Šios stipendijos rezultatai (paroda ir leidinys) profesionaliai ir organiškai įsilieja į kultūrinį sostinės gyvenimą. Miestiečiams ir svečiams bus suteikta išskirtinė proga susipažinti su grafikos istorijos etapu, kurio vienijanti ašis – Vilniaus grafikos meno centras ir jo bendruomenė. Atliktų tyrimų rezultatas neabejotinai praturtins aktualų ir intensyvų Vilniaus kultūros gyvenimą, paskatins aktyvų bendradarbiavimą tarp mieste gyvenančių bei kuriančių dailininkų, Vilniaus kultūros institucijų, kritikų, akademinės bendruomenės ir menui neabejingos visuomenės.

III. Numatomas Vilniaus miesto savivaldybės istorijos mokslo tyrimų tęstinumas, kita aktuali Vilniaus miesto savivaldybės istorijos mokslo tyrimų informacija (teksto apimtis iki 15 puslapių).

1. Tyrimo pagrindu 2025 m. vyks paroda ir bus išleista knyga – tai užtikrins ilgalaikę tyrimo sklaidą, aktualizuos vertingą lietuvių grafikos meno paveldą bei istorinėje perspektyvoje leis įvertinti šiuolaikinio grafikos meno būvį ir perspektyvas;
2. bus sudarytos prielaidos tolesniems Lietuvos kultūros raidos tyrimams ir jų rezultatų viešinimui.

IV. I–II punktuose nurodytą informaciją pagrindžiantys priedai (pateikiami aktualūs ir reprezentatyvūs priedai) (pridedama).

Kristina Kleponytė-Šemeškieienė
(Stipendijos gavėjo vardas, pavardė ar
organizacijos atstovo pareigos, vardas ir pavardė)

(parašas)